

LÄRARHANDLEDNING

HÄNDERNAS TÄNKANDE

CORINNA HELENELUND

STIFTELSEN PRO ARTIBUS

TILL LÄRAREN

Stiftelsen Pro Artibus lärarhandledning har skrivits med läroplanen för den grundläggande utbildningen i Finland i åtanke. Materialet är baserat på samarbeten Stiftelsen Pro Artibus och Corinna Helenelund har genomfört i form av utställningar, verkstäder och föreläsningar. Övningarna kan åldersanpassas och utföras av elever inom hela grundskolan och inom andra stadiet

Lärarhandledningen baserar sig på bildkonstnär Corinna Helenelunds konstnärliga praktiker och tänkande där textil ligger i fokus. Somatiskt tänkande, förkroppsligad tid och det så kallade inre livets former och formlöshet är några återkommande teman i hennes arbete. I handledningen vill vi motivera till enskilt och gemensamt skapande med meditativt och processinriktat handarbete i fokus. Miljöfostran och ekologiskt tänkande ifråga om materialanvändning lyfts fram. Vi uppmuntrar till användning av återvunnet material och önskar genom diskussion och uppgifter öka elevernas medvetenhet om dagens textilindustri.

Mera handledningsmaterial och information för lärare från Stiftelsen Pro Artibus finns här: <https://proartibus.fi/barn/for-lararen/>

Kia Orama

Kurator för publikarbete

Pämbild: Utställning Night again på Galleri Sinne 2016, Corinna Helenelund

INTRODUKTION: VAD ÄR MJUK KONST?

Då vi jobbar med mjuka material är gränsen mellan hantverk och konst ibland svår att dra. Som hjälp i frågan är det viktigt att komma ihåg att konst kan göras av vilket material som helst. Då vi jobbar med hantverk producerar vi ofta bruksföremål. Då vi jobbar med konst är syftet med det som produceras någonting annat. Syftet skapar konstnären själv. Ett syfte för konsten kan t.ex. vara en tanke, en känsla, något man vill föra fram eller ett estetiskt ändamål.

Konst som är gjort endast av mjuka material kallas textilkonst. Med temat mjuk konst tänker vi ändå ännu bredare. Det handlar alltså inte endast om konst som är gjort av mjuka material, det kan även handla om konst som ser mjukt ut, som låter mjukt, som är gjort utgående från mjuka värden eller mjuka känslor.

FUNDERA TILLSAMMANS PÅ FÖLJANDE FRÅGOR:

Hurudana färger är mjuka?

Hurudana ljud är mjuka?

Hurudana dofter är mjuka?

Hurudana föremål känns mjuka på huden?

Hurudana upplevelser är mjuka?

Vad är ett mjukt rum?

Hur skulle vi kunna göra vårt klassrum mjukare?

Nät kroppen, 2018, Corinna Helenelund

INTRODUKTION: CORINNA HELENELUND

CORINNA HELENELUND (f.1985) är en finländsk konstnär som arbetar med skulptur och installation. Hon har en magisterexamen från Bildkonstakademin och var Stiftelsen Pro Artibus residenskonstnär i Villa Snäckesund i Ekenäs 2020–2022.

Textil och färg är något som återkommer i Corinna Helenelunds verk, och det medför ett meditativt och långsamt arbete. Hennes verk kan vara sydda, stickade, knådade och skulpterade. Somatiskt (kroppsligt) tänkande, förkroppsligad tid och det så kallade inre livets former och formlöshet är några återkommande teman i hennes arbete.

MÖT KONSTNÄREN

Här finns en video där Corinna berättar om sin konst och ni får se henne arbeta i sin ateljé:

<https://vimeo.com/771537509>

Här hittar du en Intervju med Corinna Helenelund av Pro Artibus kurator Markus Åström:

<https://proartibus.fi/corinna-helenelund-intervju/>

Mera bilder av Corinnas konst finns på hennes hemsida:

<https://corinnahelenelund.com>

Bild: Corinna Helenelund
Foto: Sergio Urbina

Om naturens subtila verkan, 2021, Corinna Helenelund
Läs om verket här: <https://proartibus.fi/oasis/oasis-7-3/>

TEXTIL SOM MATERIAL

Corinnas tankar om ekologi och om hur allting kretsar och är i rörelse, är värdefullt att lära barn. Textilindustrin och specifikt miljöfostran ligger i fokus i dagens undervisningsmodeller. Globalt är textil ett problemmaterial som belastar naturen med bl.a. kemikalier och nanofibrer som går in i jordens kretslopp. Textilindustrin konsumerar kolossala mängder energi. Det finns så mycket textilier, det är så billigt och vi konsumerar textilier oftast på ett omedvetet sätt.

Corinna har jobbat på olika sätt med olika textilier. Just nu vill Corinna stanna upp och fördjupa förståelsen av materialen. Långsamma processer som att tvätta och spinna ull har fungerat bra som en öppning till att förstå energi som ett koncept, energi som en resurs både i naturen och i människan men också i tid. I ett större perspektiv hjälper det Corinna att komma i kontakt med materialet och allt det arbete som ligger bakom. I förhållande till konstvärlden där allt pulserar på i ett snabbt tempo och där nyhetstörsten är konstant närvarande, är det både en utmaning och en befrielse att sakta in och gräva lite.

Corinna tycker det är jätteintressant med textil, speciellt hur textil är ett vardagsmaterial och hur extremt lite vi oftast vet om det. Det är t.ex. svårt att komma ihåg vad som är plast och görs av oljor i kemiska processer, vad som är proteiner, vad som är fibrer ur naturen eller cellulosa. Varifrån allt kommer och hur det tillverkats. Att t.ex. väva något litet på en DIY väv (t.ex. saftkartong och kroppen som varp-tyngd) kan hjälpa oss att förstå vad tygen är uppbyggda av och vilken mängd tid och resurser som ligger bakom detta vardagsmaterial.

Bild: Corinna Helenelund

Varifrån kommer våra textilier och vad är de gjorda av?

NATURFIBER:

FIBER FRÅN VÄXTER

Bomull växer på buskar i varma klimat med mycket sol och är ganska svårödlad. Det är ur frökapseln, som sitter under bomullsblomman, som det ca en månad efter att blomman fallit av väller ut som en tuss av bomullsfibrer. Bomull behöver stora mängder vatten och besprutas ofta med kemikalier för att inte skadeinsekter och ogräs ska förstöra växten. Kemikalierna påverkar naturen kring åkrarna där bomullen växer. Ekologisk bomull odlas utan kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel, men kräver lika mycket vatten som vanlig bomull. Bomull är ett tåligt material, känns mjukt mot vår hud och kan absorbera fukt bra. Därför görs ofta handdukar i bomull.

Lin (linnetyg) är en växt som odlas i länder med ganska regnigt och svalt klimat, exempelvis de nordiska länderna. Växten utsätts sällan för skadeinsekter och behöver inte gödulas så mycket. Fibrerna finns i stjälken på plantan och för att komma åt fibrerna krävs rötning. Ett sätt att röta linet är att låta linet ligga kvar ute på åkern några veckor innan man samlar in den och spinner trådar av fibrerna.

Hampa är som lin en växt som kan odlas i svalt klimat. Hampa behöver varken gödning eller bekämpningsmedel, utan växten tillför näringsämnen i jorden där den växer. Hampa rötas på samma sätt som lin och är ett av de bästa fiberalternativen inom textil.

FIBER FRÅN DJUR

Ull kommer inte bara från får, utan även från getter och kaniner (mohair, angora) Ull från alpackor och lama används och även kamelhår. Fårull används ändå mest och spinnas till garn som sedan kan bli t.ex. tröjor eller sockor. Om ullen är ekologisk betyder det att djuren tagits omhand enligt vissa krav, t.ex. att de ska äta ekologiskt foder, vistas i bra stallbyggnader, få vara utomhus och inte vara bundna eller behöva vara ensamma. För att ta tillvara ullen av fåren klipps den av. Ullen innehåller orenheter och måste tvättas innan den kan spinnas till garn.

Silke kommer från kokongen av silkesfjärilslarven och är det material som larven spinner runt sig själv till en kokong när den ska förpuppas. Kokongerna av silke är 2–4 centimeter långa och består av cirka 3000 meter råsilke. När silket ska utvinnas till tråd upphettas oftast kokongerna så att larverna dör. Mullbärssilke är det vanligaste silket, och innebär att silkeslarverna äter bladen från mullbärsträd. Konstgödsel används till oekologisk odling av mullbärsträd, men bekämpningsmedel används inte eftersom det skulle skada silkeslarverna.

KONSTFIBER:

FIBER FRÅN SKOG

Gemensamt för alla skogsbaserade fibrer är att de, trots att de är konstgjorda, inte sprider mikroplaster, utan bryts ner om de hamnar i naturen.

Viskos tillverkas genom att trämassa, cellulosa, bryts ner och ombildas till fibrer som kan göras till tråd med hjälp av kemikalier. Viskosprocesser kan påverka miljön mycket och orsaka utsläpp av svavel, kväve och andra föroreningar. Men det finns miljömärkta viskosfibrer som produceras mer hållbart. Cellulosan till viskos kommer traditionellt från gran eller andra träd, den kan också utvinnas från bambu.

Bambu är ett mycket bra råmaterial för textilfibrer, eftersom det är snabbväxande, inte kräver bekämpningsmedel eller konstbevattning samt klarar sig på näringsfattig jord.

Modal tillverkas på ungefär samma sätt som viskos och fibrerna har liknande egenskaper. Modal är dock starkare än viskos i vått tillstånd, vilket gör att fibrerna klarar till exempel tvätt bättre än viskos.

Lyocell framställs av snabbväxande träd, t.ex. eukalyptus och bok, genom en modern, svavelfri process där man använder biologiskt nedbrytbara kemikalier som återanvänds, vilket gör att det går åt mindre energi än vid traditionell viskostillverkning. Förutom den miljömässigt bättre tillverkningen är lyocell dessutom starkare än både viskos och modal.

FIBER FRÅN OLJA

Alla syntetfibrer bidrar till likadana miljöproblem. Olja utvinns ur jorden och är ett icke förnybart råmaterial. Att tillverka syntetfibrer kräver mycket energi och det finns risk för att hälso- och miljöfarliga ämnen kommer ut i naturen och skadar människor och miljö. Man kan också göra polyester genom att återvinna plast, t.ex. från plastflaskor och gamla polyesterkläder. Fibrerna är då inte lika slitstarka så man gör ofta en blandning av återvunna fibrer och nya fibrer. Ett annat problem med syntetfibrer är att de släpper ifrån sig mikroplaster när de tvättas. En del partiklar som spolats ut med tvättvattnet i avloppet passerar igenom reningsverkens filter och kan hamna i vår natur där de blir kvar under mycket lång tid.

Polyester, Polyamid och Akryl tillhör alla gruppen syntetfibrer och tillverkas av olja som förädlas till textilfibrer i flera steg vid oljeraffinaderier och petrokemiska industrier. Fibrerna framställs genom att smälta ner granulär plast (plastflakor) till en flytande massa. Denna massa blåses sedan ut genom en dysa, som ser ut som ett stort duschmunstycke, för att bilda långa fibrer (polymerer). Fibrerna får torka för att därefter kunna spinnas till trådar och vävas till ett tyg. Ofta är sportkläder gjorda av syntetfibrer för att man inte vill att fukt ska samlas i tyget.

Textilåtervinning i Finland

För att förhindra att klädavfall uppstår, börja med att tänka igenom dina egna konsumtionsvanor. Vad går att återanvändas, repareras eller återvinnas? Lump kan bl.a. återanvändas som städ- och mattor och en hel del textilavfall fungerar perfekt som konstmaterial. Textiler går även att skänkas till olika hjälporganisationer, så som frälsningsarmén eller Röda korset. Att hyra ett loppisbord och sälja kläder och annat lösöre är också ett bra alternativ. Även djurorganisationer kan ha behov att textiler som täcken, mattor eller handdukar för djurvården.

Hela, rena och användbara textiler kan föras till klädinsamlingspunkter som finns vid alla återvinningsstationer och en del ekopunkter. Sortera det som inte kan återvinnas som brännbart avfall.

TILL TEXTILÅTERVINNING HÖR:

jackor, byxor, kjolar, skjortor, lakan, handdukar, borddukar, rena sömnadsrester, lappar och trådar

TILL TEXTILÅTERVINNING HÖR INTE:

underkläder, strumpor, strumpbyxor, dynor, täcken, vaddering, kramdjur, mattor, väskor, bälten, skor, regnkläder, fuktiga, mögliga, insektangripna eller kraftigt luktande textiler

VAD HÄNDER MED TEXTILERNA EFTER ÅTERVINNING?

En del av textilerna går till återbruk (säljs t.ex. vid lopptorg) och en del till energiåtervinning. Den största delen blir till textilfibrer bl.a. för nya yllegarn.

info: Stormossen (<https://www.stormossen.fi/sv/sortering/klader-och-textilier/>)

UPPGIFTER

1. UPPVÄRMING

TID: 10-20 min

DISKUSSIONSFRÅGOR:

- Varifrån kommer våra textilier? (Tyg, garn, tråd)
- Hur görs våra kläder?
- Titta om du hittar materiallappen i din tröja. Vad är tröjan du har på dig gjord av? Hur känns tröjan att ha på sig?
- Hur kan din tröja få ett nytt liv när du inte vill ha den längre eller om den går sönder?
- Om vi vill göra konst av textil, hur kan vi tänka då? Varifrån kan vi få material?

2. MJUK SKULPTUR

– Skapa en form, en kropp av mindre delar. Tänk stort och jobba tillsammans!

TID: ett längre projekt som man kan jobba vidare med i klassen

MATERIAL: sax, tyg (lump, återvunnet, lakan, söndrigt, lappar, trasor, strumpbyxor + annat mjukt), Fyllning (vadd, ärter/gryn, trasor), snören/band, synålar, sytråd mm.

Utnyttja t.ex. formen av en gammal tröja. Tröjan kan fungera som grund till din mjuka skulptur. Börja med att skapa en kropp. Som hjälp kan du fundera på Vad känns trevligt att hålla om? Tröjan kan sedan sys ihop i midjan och i halsen så att de blir som mjuka bollar. Ärmarna kan fyllas eller lämnas tomma, knyts ihop. Ärmarna kan också klippas av och sys fast på nya platser på skulpturen. Det går att brodera på skulpturerna. Samma sak kan göras med strumpbyxor.

Tröjskulpturerna och strumpbyxskulpturerna kombineras och sys ihop till en större skulptur eller installation som kan hängas upp i träd eller i taket eller placeras på väggen eller på marken/golvet.

Bild från verkstaden Bygga Bo 2016 på galleri Sinne

3. VÄVEN SOM DIKT

STEG 1: GÖR DIN EGEN BANDGRIND

TID: 1 lektion

MATERIAL: Kartong (t.ex.) 1/2 mjölkkartong, Sax, Linjal, Blyerts, Sprittusch, Varpgarn (bomullssnöre), stadig pinne/käpp.

1. Vik kartongen på mitten
2. Markera 12 – 16 punkter (jämnt antal), 1 cm emellan. Rita ut varannan lång öppning, varannan ”diamant”. Lämna 2,5 – 3 cm fritt på alla sidor. Klipp sedan ut öppningarna.
3. Välj varpgarn, de kan vara olika garn i samma bandgrind. (Det blir lite olika spänning men det är ok då väven är så liten, det viktigast är att garnet inte är så tunt att det går av). Mät ut 12–16 trådar (beroende på din bandgrind), ca 120 cm långa
4. Trä igenom en tråd per öppning i din bandgrind
5. Knyt ena ändan av trådarna runt en pinne.
6. Knyt sedan andra ändan i en knut. Håll så jämn spänning som möjligt i alla trådar så varpen blir jämna. Fäst sedan ändan i en stol.
7. M.h.a. en bit mattrasa, knyt sedan ändan med pinnen runt din midja. Börja väva!

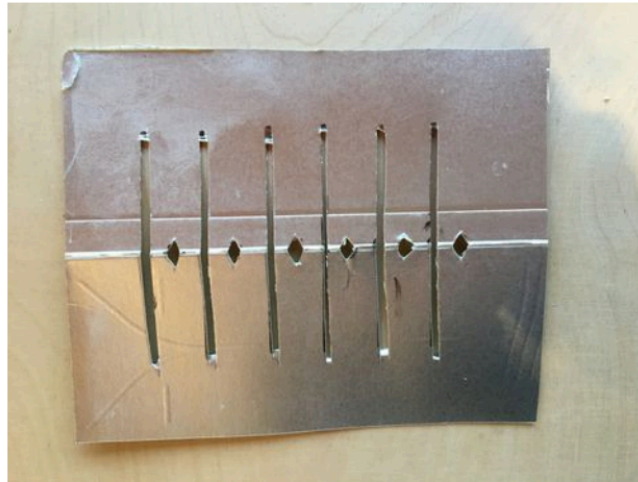

Bild: Corinna Helenelund

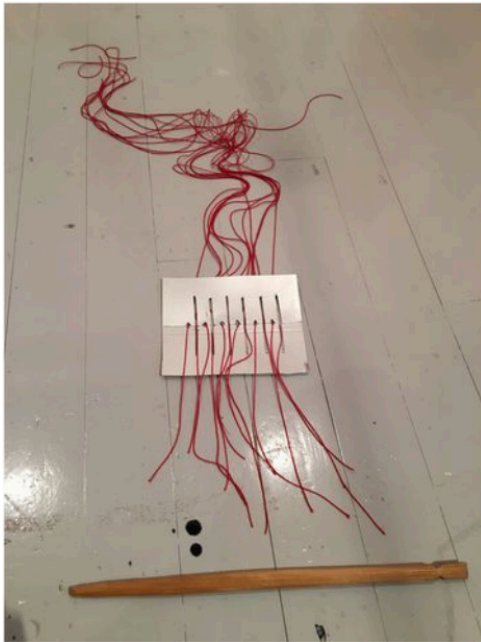
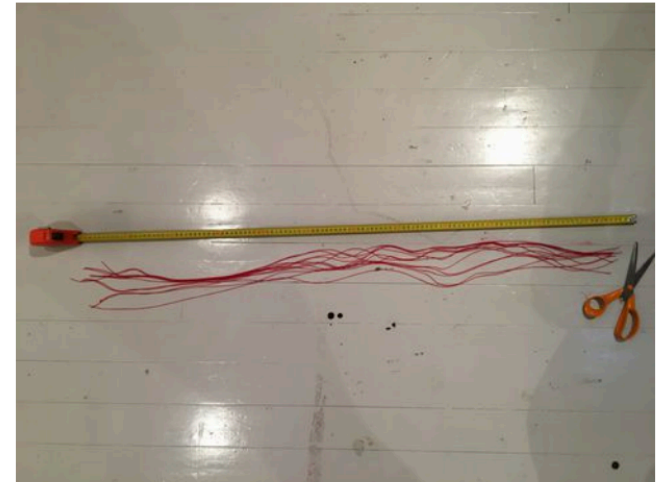
1-2.

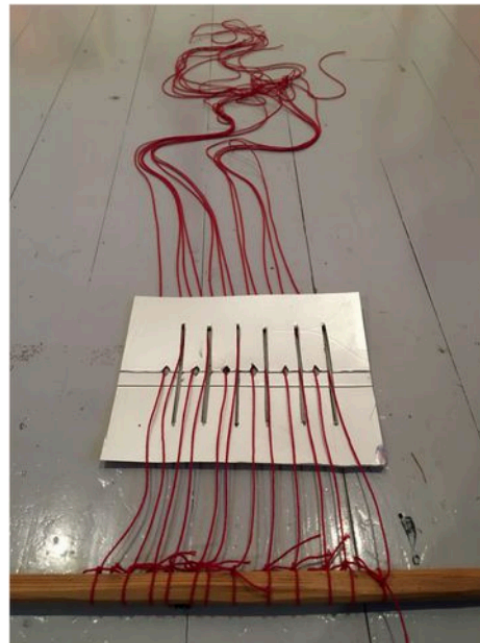
1-2.

3.

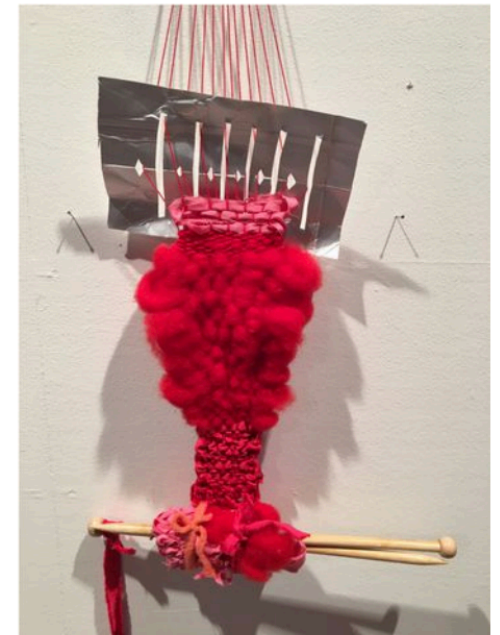
4.

5.

6-7.

Bilder: Corinna Helenelund

STEG 2: BÖRJA VÄVA

TID: 1 lektion

MATERIAL: Återvunnet material (tyg, mattor, garn, plast), ospunnen ull mm.

1. Välj material du önskar ha i din väv.
2. Väv genom att höja och sänka bandgrinden: Höj - trä igenom material, sänk - trä igenom material, höj - trä igen material, osv.
3. Väven kan vävas olika glest eller tätt, en penna kan användas för att packa väven, eller packa med fingrarna.
4. Du kan också plocka trådarna istället för att använda bandgrind, som variation, varannan eller välja att hoppa över trådar.
5. Vävens bredd kan lekas med med olika material, med garn kan den bli jättesmal, med ull eller tyg bredare. Testa och experimentera dig fram!

Bild: Johanna Halme

STEG 3: AVSLUTA

1. Klipp loss väven och knyt trådarna två och två i dubbelknut - i båda ändorna.
2. När alla trådar är knutna är väven klar. Fransarna kan med nål gömmas inne i väven om så önskas eller lämnas synliga.

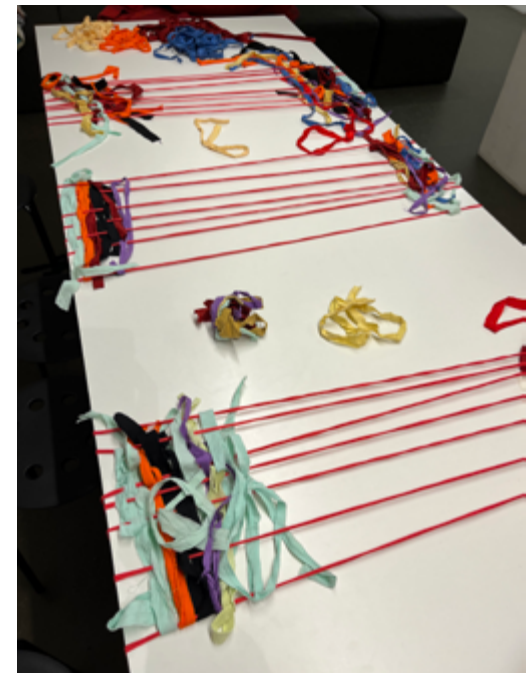

Bild: Vävar från Pro Artibus sommarläger 2022

ANPASSA FÖR YNGRE ELEVER

För att anpassa uppgiften VÄVEN SOM DIKT för yngre elever kan man istället för att göra en bandgrind, trä varpen runt ett bord.

Om man använder sig av jämt antal varptrådar, kan väven avslutas och knyts lös på samma sätt som i bandgrinden. Det kan även göras som ett tillfälligt konstverk, där man främst skapar och övar på att väva med band.

UPPGIFTERNA I FÖRHÅLLANDE TILL LÄROPLANEN

MÅNGSIDIG KOMPETENS I ÅRSKURS 1–2

Uppgiften anknyter till följande mål för mångsidig kompetens enligt läroplanen:

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K2 Kulturell och kommunikativ kompetens
- K3 Vardagskompetens
- K4 Multilitteracitet
- K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

BILDKONST FÖR ÅRSKURS 1–2

Uppgifterna anknyter till följande centrala innehåll i läroplanen för bildkonst:

- I1 Egna bildkulturer
- I2 Bildkulturer i omgivningen
- I3 Konstens olika världar

MÅNGSIDIG KOMPETENS I ÅRSKURS 3–6

Uppgiften anknyter till följande mål för mångsidig kompetens enligt läroplanen:

- K1 Förmåga att tänka och lära sig
- K2 Kulturell och kommunikativ kompetens
- K3 Vardagskompetens
- K4 Multilitteracitet
- K7 Förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid

BILDKONST FÖR ÅRSKURS 3–6

Uppgiften anknyter till följande centrala innehåll i läroplanen för bildkonst:

- I1 Egna bildkulturer
- I2 Bildkulturer i omgivningen
- I3 Konstens olika världar

Uppgiften anknyter till MÅLEN för undervisningen i bildkonst i årskurs 1–2:

- M1 Sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och genom att skapa bilder
- M2 uppmuntra eleven att diskutera om sina iakttagelser och tankar
- M3 uppmuntra eleven att ge uttryck för sina iakttagelser och tankar genom olika sätt att skapa bilder
- M4 uppmuntra eleven att pröva olika material och tekniker samt träna olika visuella uttryckssätt
- M5 uppmuntra eleven till långsiktigt bildskapande, både självständigt och i grupp
- M6 uppmuntra eleven att iaktta hur man kan påverka visuellt genom att studera sina egna och andras bilder
- M10 handleda eleven att känna igen olika värden i konsten, i sin omgivning och i den övriga visuella kulturen
- M11 stödja eleven att beakta den kulturella mångfalden och hållbar utveckling i sitt bildskapande

Uppgiften anknyter till MÅLEN för undervisningen i bildkonst i årskurs 3–6:

- M1 sporra eleven att iaktta konst, omgivningen och annan visuell kultur med olika sinnen och genom att använda bilder
- M2 uppmuntra eleven att diskutera om sina iakttagelser och tankar och öva sig att motivera sina åsikter
- M3 inspirera eleven att uttrycka sina iakttagelser och tankar genom bild och genom andra uttryckssätt
- M4 handleda eleven att mångsidigt pröva olika material, tekniker och uttryckssätt och att öva sin förmåga att skapa bilder
- M5 handleda eleven att målinriktat utveckla sina visuella färdigheter självständigt och tillsammans med andra
- M6 handleda eleven att bekanta sig med olika former av visuell kommunikation och att använda olika visuella uttryckssätt för att påverka sina bilder
- M8 handleda eleven att tolka konst och annan visuell kultur ur verkets, konstnärens och betraktarens perspektiv och att reflektera över historiska och kulturella faktorer som påverkar bilden
- M10 handleda eleven att diskutera värden som finns i konsten, omgivningen och i den visuella kulturen
- M11 handleda eleven att beakta kulturell mångfald och hållbar utveckling i sina bilder och vid val av arbetssätt

AVSLUTNINGSVIS

Tack att ni tagit del av vårt pedagogiska material. Vi tar gärna emot feedback och önskemål: <https://proartibus.fi/kontakta-oss/>

Följ oss via våra sociala kanaler **@proartibus** och dela gärna er samskrivningskonst med oss genom att tagga oss.

Använd även hashtaggen **#proartibus** och **#barnensproartibus**.

2023

STIFTELSEN PRO ARTIBUS